

Novruzun tonqal sevinci

Azərbaycan xalqı hər zaman odu müqəddəs bilib. Əcdadlarımız soyuqdan, şaxtadan donmaqdan xilas olmaq, qaranlıq gecələrini işıqlandırmaq, məişətdə istifadə etmək üçün ona böyük ehtiyac duyublar. Ancaq xalqımızın həyatında odun rolu, mənası bunlarla sərhədlənmir. Bu xalq üçün od həm də ocaq, ailə, birlik, bərabərlik, xoşbəxtlik deməkdir.

Qədim zamanlardan ulularımızı od-ocaq yaşadığı yurda, obaya bağlayıb. Bir sıra mənbələrdən məlumdur ki, əcdadlarımız ocaq qarşısında səcdəyə duraraq oyun və ayinlər təşkil ediblər. Qobustan qayaüstü rəsmlərindəki ocaq ətrafında "yallı" gedən insan təsvirləri bu faktları təsdiq edir.

Xalqımız qədimdə dağ başında, hündür yerlərdə qaldığı tonqalla hisslərini ifadə

edib. Eyni zamanda bir-birlərinə işarə də veriblər. Tonqalın sayına görə şad, sevincli olanda şənlənməyə, dara düşəndə, düşmənin hücumuna məruz qalanda isə müdafiə olunmağa toplaşmaq üçün xəbər göndəriblər. Soydaşları, dostları uzaq məsafələrdən bu odu, ocağı görüb həmin obanın, elin vəziyyətini öyrənməyə, ya onlarla birlikdə şadlıq etməyə, ya da köməyə gəliblər.

Yaradılışın mərhələlərini əks etdirən dörd ünsürdən biri oddur. Mərasimlərlə zəngin olan Novruz bayramında tonqal qalanmasına xüsusi diqqət yetirilir.

Qədim zamanlarda Novruzda tonqalı adətən hündür yerdə - dağ, təpə başında yandırardılar. Tonqalın başına yığırdılar. İnanca görə, Novruz tonqallarının ətrafına yığılanda pis, bədbin sözlər söyləmək olmaz, deyib-gülmək, xoş sözlər demək, dualar etmək lazımdır.

İnanca görə, od qara qüvvələri məhv etməyə qadirdir. Bayram tonqalının həyət qarşısının ağzında qalanması da bu düşüncədən irəli gəlib.

Həyətə gələnlərin özləri ilə ağırlıq, pis niyyət gətirə bil-məmələri üçün belə ediblər.

Hesab edirlər ki, Novruz tonqallarını yaş ağacdan yandırmaq olmaz. Ulularımızdan gələn inanca görə, yaş və acı tütümlü ağacdan tonqal qalayan adama sədmə toxuna bilər. Adətən tonqal quru odun, kol-kos, ya da çırpıdan, tikandan hazırlanmalıdır. Araşdırıcıların qənaətinə görə, qədimdə insanlar inanırdılar ki, şər qüvvələr qarıtanın batmasından qorxub tonqala yaxın gəlməzlər. Bəzi bölgələrdə tonqala üzərlik də atırlar. İnanırlar ki, bununla bədnəzərdən qoruna bilirlər.

Adət-ənənəyə görə, Novruzda insanlar tonqal qalayıb, üç dəfə odun üstündən atılır və oxuyurlar:

*Ağrım-uğrum tökülsün,
Oda düşüb kül olsun,
Yansın Alov saçılısın,
Mənim bəxtim açılısın.*

Bəzi bölgələrdə isə "Ağırlığım, azarım-bezarım odda yansın" deyə-deyə odun üstündən üç dəfə tullanır, bununla azar-bezarlarını, bəd nəzərləri, pislilikləri, şər qüvvələri oda atıb yandırdıqlarına, xəstəliklərdən xilas olduqlarına inanırlar.

**Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"**